

O DVJEMA CRKVAMA BARBANŠTINE

Slaven BERTOŠA, Pula

U ovom članku autor analizira dva važna povijesna izvora vezana za tematiku crkvene prošlosti Barbanštine. Prvi se odnosi na ugovor o podizanju lođe ispred crkve Gospe Snježne na Pisku 1668., a drugi na dozvolu o gradnji crkve Blažene Gospe od Zdravlja u Bratulićima 1724. Spomenuti dokumenti čine dio ostavštine barbanskoga općinskog načelnika Josipa Antuna Batela (19. st.), koja se danas nalazi u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu.

KLJUČNE RIJEČI: *crkvena povijest, Istra, Barban, Barbanština, rani novi vijek.*

I. Uvodni dio

U ostavštini barbanskoga općinskog načelnika Josipa Antuna Batela – koja je pohranjena u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu – nalazi se nekoliko isprava koje se odnose na crkve barbansko-rakaljskog područja, koje je od 1536. do propasti Mletačke Republike 1797. bilo ustrojeno kao poseban mletački feud, u vlasništvu venecijanske obitelji Loredan.¹

Ovaj se prilog odnosi na podatke vezane za dvije crkve na barbanskom području: jedna je ona na lokalitetu Pisak, a druga na brežuljku u blizini sela Hreljići.

*

Pisak je u novome vijeku bio poznat po zanimljivoj ideji o gradnji solana i iskorištavanju soli na raškom području. Početkom 17. stoljeća pojavilo se, naime, nastojanje da se na morskoj obali u Raškom kanalu, na spomenutom lokalitetu ispod sela Puntere, na feudalnom posjedu obitelji Loredan, podignu solna polja. Ne zna se od koga je potekla takva

¹ U Batelovoj se ostavštini nalazi rodoslovno stablo ove mletačke obitelji, koje se odnosi na razdoblje od 1536. do 1805. (ARHIV HAZU, XV-30/1 C 130 – Albero della famiglia Veneta Loredan, Feudataria e Signora di Barbana e Rachele nell'Istria 1536-1805.). U njemu je zabilježeno da je posljednji feudalac u spomenutoj nasljednoj lozi bio Francesco Giustinian Lolin iz Venecije (ISTO, N[obil] U[omo] Francesco Giustinian Lolin da Venezia ultimo Feudatario in successione alli Loredan).

misao. U izvorima se spominju feudalac Lunardo Loredan, feudalni ekonom Carlo Spinelli i kapetan Ercole Alcurio. Jasno je da barbanske solane nisu imale svrhu konkurirati proizvodnji soli u velikim solanama kod Milja i Pirana. S obzirom na mali broj solnih polja, zacijelo se radilo o pokušaju pronalaženja novih izvora prihoda.

Prva vijest o solani na Pisku potječe iz 1611., kada je u uredu barbanskog kancelara Francesca Zonche sklopljen ugovor između solara Lorenza Giustija i tadašnjeg feudalnoga gospodara Lunarda Loredana. Prema ugovoru, Giusti je trebao izraditi 12 dobrih solnih polja (*cavedina*). Cijena posla bila je 200 dukata, a izvršitelju radova valjalo je osigurati potrebnu drvenu građu i šiblje. Solar je od Loredana primio predujam u iznosu od 25 dukata, a ostatak mu je trebao biti isplaćen tijekom radova.

Nije poznato kako je tekao i kada je završio rad na izradi solnih polja na Pisku. Vjerojatno su bila dovršena koncem 1611. ili početkom 1612. U proljeće 1612. ekonom Spinelli poslao je u Kopar Barbanca Petra Dijanića, koji je trebao dovesti stručnjaka Agostina de Viana, od kojeg se očekivalo da pregleda solane i ustanovi jesu li osposobljene za proizvodnju soli. No de Vian se ispričao i odbio doći, vjerojatno zato što je Kopranima bilo zabranjeno raditi na solanama koje nisu njihove. Tada je Spinelli kapetanu Alcuriju predložio da solane pregleda 60-godišnja solarica Cattarina Sfarella, koja je trebala upravljati proizvodnjom soli u Pisku. Tako je i učinjeno. Sfarella je, međutim, izjavila da postojeći nedostaci sprječavaju kvalitetnu proizvodnju soli, jer ima previše blata i treba ga najprije očistiti. Graditelju solana Lorenzu Giustiju nedostaci su odmah priopćeni, ali on nije reagirao na prosvjed. No tada je iz Kopra ponovno zatražen stručnjak koji je još jedanput trebao pogledati solane. Saznavši za to, Cattarina Sfarella iznenada je došla pred barbanskog kapetana i odbila dalje voditi solanu, ponovno naglasivši da su solna polja u neredu te da ih treba urediti i očistiti od blata. Njezin nagli odlazak vjerojatno je bio prouzročen strahom od dolaska stručnjaka iz Kopra i susreta s njime. Kao Kopranski, Sfarelli je, naime, morala biti poznata zabrana rada u nekoparskim solanama. No umjesto iz Kopra, stručnjak je stigao iz Pirana. Zvao se Andrea Malavolta, a sa sobom je doveo Jakova iz Kraja, Piranca starog oko 50 godina, koji je bio solarski vještak. Jakov iz Kraja naveo je sve nedostatke i način njihova uklanjanja, a problem je riješen tako da je solane u zakup dobio graditelj Giusti. No on nije previše žurio s popravljanjem, pa mu se čak zaprijetilo izgonom s barbanskog područja, a zatim mu se zabranio odlazak dok ne popravi ono što je trebao. Tek mu je u srpnju 1613. isplaćena čitava ugovorena svota za izgradnju solane, što znači da je posao tek tada bio dovršen. Vjerojatno je i tom prilikom solanu pregledao stručnjak, ali o tome ne postoje sačuvani podatci. Godine 1615. solana je dana u zakup Vittoru de Rinu za 870 dukata godišnje, što pokazuje da Loredani očito nisu namjeravali proizvoditi sol u vlastitoj režiji.

Ne postoje nikakvi podatci o količini proizvedene soli u Pisku. Isto tako, nije poznato što se sa solanama kasnije događalo. Sredinom 18. stoljeća vjerojatno više nisu funkcionirale, jer je 1768. feudalnoj suvlasnici i gospodarici Anni Vendramin-Loredan predloženo uvođenje monopola soli.²

² Danilo KLEN, »Solane i rižišta na istočnoj obali Istre (XVII-XVIII st.)«, *Jadranski zbornik*, sv. VI., Rijeka-Pula, 1956., str. 239-249.

Pisak je bio poznat i kao uzgajalište riba, na kojem se nalazilo nekoliko ribnjaka (*peschiera*), koje se često davalo u najam. Između ostaloga, o tome postoje podatci i u Batelovoj ostavštini, primjerice, dokument o najmu ribnjaka iz 1587.³ Pravo iznajmljivanja ribnjaka (*affittanza delle peschiere*) moglo se prodati na javnoj dražbi (*incanto*), a tom su prilikom prodavatelju utvrđene određene obveze (*obblighi*), o čemu svjedoči dokument iz 1662., također iz Batelove ostavštine.⁴

U spomenutoj se ostavštini nalaze i podatci o iznajmljivanju godišnjih prihoda, vezanih za tri glavne luke barbansko-rakaljskog feuda – Pisak na dnu Raškog kanala, Maraspin (ili Trnovac) južno od Blaza ispod Raklja te Valmorlacca. Tako je, primjerice, 1750. od feudalca Loredana spomenute prihode, zajedno s petogodišnjom koncesijom na sječu 2.000 debla hrasta lužnjaka godišnje u šumi Dubrovi, dobio u najam Giorgio Bradamante iz Vodnjana.⁵ Takva su se debla (*tolpi*) koristila za izradu čvrstih drvenih podloga (*palafitta*).⁶ Sličnog je sadržaja i dokument iz 1755.⁷

Na Pisku je postojala i stara crkva Majke Božje od Snijega, za koju je bila vezana istoimena bratovština. Sve do izgradnje sadašnje ceste koja povezuje Barban i Rašku dolinu, u Labin se išlo starim putem preko Puntere, a Raški kanal prelazio se kod Piska. Crkva na Pisku bila je mjesto svečanosti na dan Gospe Snježne, 5. kolovoza, kada se onamo stizalo tijekom posebne procesije, koja je kretala iz župne crkve sv. Nikole.

Što se tiče Bratulića (odnosno, Bratelića, kako su zabilježeni u onodobnim izvorima) i okolnih sela, valja spomenuti da su njihovi žitelji bili grupirani u tzv. čete (*chiette* ili *cette*), domaće obrambene postrojbe, koje je Mletačka Republika organizirala zbog obrane područja. U njima su bili svi sposobni muškarci u komunu od 18 do 36 godina, a služba im je trajala 14 godina. Živjeli su kod kuće kao seljaci, a svake su godine morali ići na vježbe. Četa Bratelići je – osim istoimenog sela – obuhvaćala i Belaviće, Kuiće, Manjadvorce, Prdace, Hreljiće i Biletiće.⁸

Žitelji navedenih sela još su se od srednjega vijeka služili misnikom, pustinjakom pavlinskoga reda, kod crkve sv. Dionizija na barbansko-rakaljsko-mutvoranskoj tromedi. Budući da su željeli imati crkvu u svojem kraju – posebice zato da bi nedjeljom i blagdanom mogli rano nazočiti misi, a nakon toga odvesti stoku na ispašu – obratili su se feudalnom

³ ARHIV HAZU, XV-30/1 C 21 – Affittanza delle Peschiere di Pessacco sotto Barbana – 1587.

⁴ ARHIV HAZU, XV-30/1 C 30 – Obblighi imposti a chi le verrà all'Incanto l'affittanza delle Peschiere di Pessacco – 1662.

⁵ ARHIV HAZU, XV-30/1 C 50 – Affittanza fatta da S[ua] E[ccellenza] Loredan al signor Giorgio Bradamante da Dignano delle rendite dei Porti di Pesacco, Maraspin, e Valmorlacca, e concessione del taglio di due Milla tolpi all'anno per un quinquennio, del Bosco Dubrova – 1750.

⁶ Giuseppe BOERIO, *Dizionario del dialetto veneziano*, Venezia, 1856., str. 754.

⁷ ARHIV HAZU, XV-30/1 C 55 – Affittanze dei Porti, delle Peschiere, e taglio tolpi nel bosco Dubrova, fatte da S[ua] E[ccellenza] Giovanni Loredan al Signor Giorgio Bradamante da Dignano – 1755.

⁸ Dragutin NEŽIĆ, *Barbanski kraj u prošlosti: prigodom 270-godišnjice župne crkve u Barbanu*, Barban 1971., str. 17-18. O ustanovi čete na Barbanštini detaljnije usp. Danilo KLEN, »Ustanova 'satnika' i 'čete' s naročitim obzirom na te ustanove u Barbanu«, *Jadranski zbornik*, sv. III., Rijeka-Pula, 1958., str. 259-272.

gospodaru Antoniju Loredanu u Veneciji i zatražili pristanak za njezinu gradnju na uzvisini blizu sela Hreljići. Za dvije godine crkva je dovršena, a za prvog je kapelana narod izabrao Mihovila Bratelića. Dužnost je obavljao vrlo dugo, jer je 1764. obnovio crkvu, što spominje natpis u sakristiji.⁹ Poslije je crkva obnovljena 1980., a 23. studenoga 1988. kapelanija je proglašena župom.

Župna crkva Majke Božje od Zdravlja je jednobrodna, s malom kapelom i sakristijom te tri mramorna oltara. Glavni oltar ima mramorno svetohranište i drveni kip BDM sv. Krunice (1736.). U svetištima su četiri kamena kipa svetaca, dva na oltaru i dva iznad vrata sakristije. U bočnoj kapeli nalazi se oltar s malim svetohraništem i palom s likom BDM (1760.). Postoji i oltar s palom na kojoj su likovi sv. Valentina, sv. Agate i druge svetice (1763.). Tu su i krstionica i škropionica, a iznad ulaza pjevalište. Crkva ima lijepo predvorje (lopicu), preslicu, a iznad pročelja se nalazi kameni tornjić s dva zvona. Smatra se marijanskim svetištem južne Istre. Postoji i groblje koje je osnovano i blagoslovljeno 27. rujna 1752. Crkva Majke Božje od Zdravlja služi naseljima Hreljići, Stancija Palijon, Biletići, Jukići, Belavići, Rebići, Dobrani, Beloći, Bratulići, Kujići i Manjadvorci. Župna se kuća, sagrađena 1775., nalazi u Hreljićima.¹⁰

II. Sadržaj ugovora o gradnji lođe ispred crkve Gospe Snježne na Pisku 1668.

Na početku dokumenta¹¹ zabilježeno je o kakvom je predmetu ugovora riječ: riječ je o podizanju lođe ispred crkve Majke Božje (Blažene Djevice, Gospe) od Snijega (Snježne) na Pisku, poznate i pod imenom Madona od Piska. U retku niže stoji da je riječ o kopiji, nakon čega je zabilježen nadnevak: 12. kolovoza 1668.

Navedeni zapis potvrđuje da su se spomenutog datuma Ivan Filipović (gastald Madone od Piska), župan Pero Mirković (koji je obnašao dužnost bratrovštinskog prokuratora), župnik, kapetan Battista Scampicchio, te drugi visoki dužnosnici dogovorili o podizanju kapele, odnosno lođe ispred vrata crkve na Pisku. Radove je trebao obaviti zidar Ivan (Zvane) Snašić iz južnoistarskog sela Krnice. On se morao obvezati da će ispred crkve sagrađiti ožbukani zid, dužine tri koraka i širine kolika je i crkva, koji je trebao biti visok »prema postojećim pravilima«. Zid mora imati osam stupova načinjenih od okrugloga isklesanog kamena, a kapiteli moraju doći iznad stupova. Pod treba biti također od isklesanog kamena i dobro spojen sa zidićima i kamenim klupama. Nakon toga potrebno je napraviti krov. Sve treba učiniti kako valja i posao mora biti kvalitetno obavljen. Njegova je dogovorena cijena 35 dukata, pri čemu jedan dukat vrijedi šest lira. Osim spomenutog iznosa, nakon obavljenog posla zidar je trebao dobiti i jednu četvrtinu stara vina. Vrlo je zanimljivo spomenuti da je Snašić zahtijevao da mu se osigura i dade u ruke sav materijal za gradnju – dakle, kamenje, drvo, žbuka i crijepovi (dijalektalno: kope) – te zidarski

⁹ D. NEŽIĆ, *nav. dj.*, str. 18-19.

¹⁰ *Crkva u Istri: osobe, mjesta i drugi podaci porečke i pulske biskupije* (stanje 1. siječnja 1991. godine) (uredili Marijan BARTOLIĆ i Ivan GRAH), Pazin, 1991., II. popunjeno izdanje, str. 67.

¹¹ ARHIV HAZU, XV-30/1 C 36 – Contratto Per l'errezione della Loggia davanti la Chiesa della B[eata] V[er-gine] della Neve in Pessacco – 1668.

pomoćnici (dijalektalno: manovali) i sve ostalo što mu bude potrebno. Snašić se morao obvezati da će, kada sve to dobije, glavninu posla obaviti do blagdana sv. Justine, tekuće godine, i to u vlastitoj režiji. Obje su strane pristale poštivati donesene odluke, zaklevši se pritom na svoja pokretna i nepokretna dobra, sadašnja i buduća, koja budu postojala na bilo kojem mjestu i u bilo kojem obliku.

Za dodatnu sigurnost sastavljenog dogovora, Snašić je izjavio da je, u ime predujma, od župana Pere Mirkovića primio četiri dukata, kao akontaciju za dogovorenih 35 dukata.

Kao svjedoci pri sklapanju dogovora upisani su kancelar Mikula i Giacomo Fabretto. Na zahtjev stranaka, ispravu je svojeručno zabilježio kancelarski pomoćnik Antonio Urbasio.

III. Sadržaj dozvole o podizanju crkve Blažene Gospe od Zdravlja u Bratulićima 1724.

Isprava¹² počinje naslovom iz kojeg se vidi da su zahtjev za podizanje crkve, nazvane Blažena Gospa od Zdravlja, podnijeli stanovnici čete Bratulići, iako se kasnije u tekstu spominje da će ona biti smještena u blizini sela Hreljići i Kujići. Zapravo, u Batelovoj se ostavštini nalaze dva dokumenta – originalna isprava i prijepis – identičnog sadržaja. Dozvolu o gradnji svojim je podanicima izdao Antonio Loredan, vlasnik i gospodar Barbana i Raklja i njihova područja.

Zamolbu, koja nosi nadnevak 24. siječnja 1724., podnijelo je pet lokalnih seoskih dužnosnika, koji su navedeni sljedećim redoslijedom: župan Matija Hrelja, požup Grgo Jakša, župan Antun Bratelić i Jakov Belavić, sin pokojnog Martina, prokurator čete Bratelići, koja se nalazi pod barbanskom jurisdikcijom. Kao razlog navedena je želja da se seljacima olakša slušanje svete mise u blagdanskim danima, budući da se župna crkva nalazi dosta daleko. Podanicima se tako dozvolilo da na vlastiti trošak osnuju, sagrade, opskrbe, osvijetle i osiguraju obavljanje Božje službe za svoju crkvu, koja bi nosila ime Blažene Gospe od Zdravlja. Nalazila bi se u blizini Hreljića i Kujića, na lokalitetu poznatom pod nazivom Banjin vrh. Spomenuta bi četa, zajedno sa svojim nasljednicima, imala i uživala trajni juspatronat navedene crkve. Svake bi godine birala svojeg kapelana, kako se to oduvijek činilo u crkvi sv. Dionizija.

U obzir je uzeta i činjenica da je potrebno promicati Božju slavu i odanost Blaženoj Djevici, što je usmeno naglasio i sam barbanski kapetan. Zbog svega navedenog zamolba je pozitivno riješena, a podanici su se morali obvezati na sve spomenute točke, kao i na to da će crkvu trajno popravljati. Kapelan je trebao biti plaćen na način kako se to činilo s crkvom sv. Dionizija. Naglašeno je da on ne smije dirati ili ometati prava barbanske župne crkve sv. Nikole, koja se tiču sakramenata ili groblja, osim uz prethodnu župnikovu dozvolu. Također je navedeno da feudalna vlasnička prava nad barbanskim područjem moraju ostati netaknuta. Na koncu stoji da je novoosnovanoj crkvi Antonio Loredan dao 12 debla šume na lokalitetu Dubrova.

¹² ARHIV HAZU, XV-30/1 C 44 - 1724. – Diploma Copia Permette l'erezione della Chiesa della B[eata] V[ergine] della Salute nella Cetta Brattelich; ARHIV HAZU, XV-30/1 C 44a – Diploma di Antonio Loredan Signore e Padrone di Barbana, con cui concede alli Sudditi della Cetta Brattelich la fondazione della Chiesa della B[eata] V[ergine] della Salute 1724.

Ispravu su 27. ožujka 1724. u Veneciji potpisali Antonio Loredan, vlasnik i gospodar Barbansko-rakaljskog feuda i Daniel Moro, njegov tajnik.

DODATAK: PRIJEPISI DOKUMENATA

Prilog 1: Prijepis ugovora o podizanju lode ispred crkve Gospe Snježne na Pisku 1668.

Contratto Per l'errezione della Loggia davanti la Chiesa della B[eata] V[ergine] della Neve in Pessacco – 1668.

Copia

Adi 12. Agosto 1668.

Si dichiara per il presente scritto qualmente il giorno di hoggi, essendo convenuti d'accordo Zuane Filippovich Gastaldo attuale della Madonna di Pesacho con assenso anco del Zupano Piero Mirkovich Procuratore delle scole, et R[everen]do Sig[no]r Piovano, il Signor Capitano Battista Scampichio et altri superiori, per fabbricar la Cappella ovver Loggia alla Madonna di Pesacho avanti le porte, et ciò con il mistro Zuane Snasich da Chernizza, et ciò nel frascritto pato e accordo, che il sudetto Mistro Snasich sij obbligato di far avanti la Chiesa medesima, il muro a malta di longhezza di passa tre di entro via la muragia, e di larghezza di quanto in essa chiesa istessa, il muro alto giusto l'ordinario con otto Colonne fatte di tagliapietra tonde con gli suoi Capitelli sopra le colonne, con il saliz-zo¹³ fatto pur di tagliapietra e ben congiunto con gli suoi muretti et le banche di opera di tagliapietra, et far il coperto, insomma ogni cosa, che a quell'opera staria ben fatta; et ciò il tutto per Ducati trentacinque da Lire 6 l'uno, et una quarta di vino¹⁴ quando fabbricherà, con questo però che gli si debba dar in mano tutta la materia ad esso Mistro Snasich, cioè Piere, Legnami, Calcina, Coppi¹⁵, manuali et altro gli faria di bisogno; obbligandosi il sudetto Mistro Zuane sempre quando lui haverà la sudetta materia per mano di far la più parte della sudetta opera per il giorno di Santa Giustina l'anno presente, a tutte sue spese, danni et interessi, et tanto promissero una parte e l'altra di mantener et inviolabilmente osservare sotto obligatione di suoi beni si mobelli come stabelli presenti et futuri in qualsiasi loco esistenti in forma etc.

Et per major sicuratione del sudetto accordo et giustamento, confessa il sudetto mistro Zuane Snasich di haver ricevuto per Capara Ducati quattro dal Zupan Piero Mirkovich, in acconto di oltre scritti Ducati trentacinque.

Presenti Micula cancellar et messer Giacomo Fabretto t[es]t[imon]ij.

Et io Antonio Urbasio Coadiutor così ricercato dalle parti, ho fatto il presente di mano propria.

¹³ *Saliz(z)io* = *selciato* = pod na otvorenome (Usp. Giuseppe BOERIO, *nav. dj.*, str. 594).

¹⁴ *Quarta* = četvrti dio stara (star, tal. *staio* = mjera za količinu) (Usp. *isto*, str. 545).

¹⁵ *Cop(p)io* (množina: *cop(p)i*) = krijepovi za krovove (Usp. *isto*, str. 196).

Prilog 2: Prijepis dozvole o podizanju crkve Blažene Gospe od Zdravlja u Bratulićima 1724.

1724. – Diploma Copia Permette l'erezione della Chiesa della B[eata] V[ergine] della Salute nella Cetta Brattelich

i

Diploma di Antonio Loredan Signore e Padrone di Barbana, con cui concede alli Sudditi della Cetta Brattelich la fondazione della Chiesa della B[eata] V[ergine] della Salute 1724.

Noi Antonio Loredan

Signore e Padrone di Barbana, Castelnuovo e loro Territorj

Veduta da noi la riverente Supplica 24. Gennaio 1724. presentata dal Zuppan Matteo Creglia, Pozuppo Ghergo Iaxa, Zuppan Antonio Brattelich, e Giacomo Bellavich quondam Martin Procurator della Cetta Brattelich della nostra Giurisdizione di Barbana, esponenti e supplicanti, che a motivo di agevolare l'ascolto della Santa Messa nelli giorni festivi a tutti li domestici della Cetta stessa distante dalla Parrocchiale di Barbana, fosse loro permesso di poter a tutte spese della Cetta medesima fondare, eriggere, provvedere, illuminare, et officiare una Chiesa capace col titolo della B[eata] V[ergine] della Salute, nelle vicinanze delli Cregli e Cuich, luoco chiamato Bagnin Verh, costituendo la Dotte nella Supplica dichiarata, ad effetto che la Cetta soprannominata con gli Eredi e successori suoi abbia ad avere, e godere il perpetuo Iuspatronato della Chiesa medesima, che sarà per fondare, e di poter essa, eredi, ecc. Elleggere annualmente il loro Cappellano, come ha sempre fatto nella Chiesa di San Dionisio officata coll'oggetto del comodo stesso, benchè fuori della Giurisdizione, e come diffusamente in Supplica.

Considerato il zelo del pio ricorso tendente alla promozione della maggior gloria d'Iddio nel culto della vera Religione, e nella divozione alla Gran Vergine; avuto anche l'informazioni vocali del Capitano nostro attuale.

Permettemo, e concedemo alli Procuratori supplicanti di poter a tutte spese della Cetta Brattelich fondare ed eriggere la supplicata Chiesa col titolo della B[eata] V[ergine] della Salute nel sito Bagnin Verh, con obbligazione di provvederla, illuminarla, officiarla, e ripararla in perpetuo tanto loro, che li suoi eredi e successori, approvando la costituzione della Dotte, ed impartindoli la perpetua facoltativa di elleggere, o confermare di anno in anno il suo Cappellano, e di pagarlo nel modo fin ora ed attualmente praticato con quello della Chiesa di S[an] Dionisio, senza che questo però possa mai intaccare, ne disturbare il Ius Parrocchiale della Collegiata di San Nicolò di Barbana nell'uso de' Sacramenti, o Cimiterio, se non previa la licenza di quel Pievano, con che (eretta che sia la Chiesa sopradetta) sia, e s'intenda la Cetta Brattelich con gli eredi investita nel perpetuo Iuspatronato della medesima, salve sempre, e riservate le ragioni del Nostro Dominio; incaricando chi spetta di somministrare alla fondazione suddetta dodici Pedagni¹⁶ del Nostro Bosco della Dubrova, et in tutto, e per tutto, come nella sopraccennata Supplica, interponendo sopra ciò l'Autorità Nostra, sic mandans.

¹⁶ *Pedagno* = deblo mladog stabla (usp. Pietro SELLA, *Glossario latino italiano. Stato della Chiesa-Veneto-Abruzzi*, Città del Vaticano, 1965. [ristampa anastatica], str. 423).

In quorum fidem

Venezia 27. Marzo 1724.

Antonio Loredan Signore e Padrone

Daniel Moro Segretario

Summary

ABOUT TWO CHURCHES IN THE REGION OF BARBAN

In the legacy of communal principal of Braban Josip Antun Batel, kept in the Archives of Croatian academy of sciences and arts in Zagreb, there are several charters relating the churches in the region of Barban and Rakalj, which was from 1536 constituted as a independent Venetian feud owned by Loredan family.

Author of this article analyses data related to two churches in the region of Barban – one of these is located on the Pisak hill, and other one on a hill near the village of Hreljići.

In the early modern times Pisak was known because there was a plan to build up a salt-pan and exploit salt in the area of Raša River. There also existed several fish-ponds that were often rented. At Pisak was also an old church of St. Mary of the Snow together with the fraternity consecrated to the same saint. This church was a pilgrims' centre during the days of Our Lady of the Snow (5 August).

Author analyses content of the contract from 1668 about a construction of loggia in front of the church St. Mary of the Snow, together with the permission for the foundation of the church of the Blessed Lady of the Health in Bratulići (1724).

KEY WORDS: *ecclesiastical history, Istria, Barban, region of Barban, early modern times.*